

פרויקט בן-יהודה זקוק לעזרתכם. לחצו כאן לפרטים.

ספרי לנו מה שגוי

דואל:

זכרו שאין משמעות למספרי שורה או עמוד בטקסט רציף באינטרנט. אנא ציינו מספר פסקה, ו/או העתיקו כמה מלים סביב כל שגיאה, כדי להקל עלינו למצוא את הטעון תיקון.

רשימת הגהות:

נודיע לך בדואל כשנעיין בהגהות ונתקן את הטקסט.

שלח

נשמע לשמוע מה אהבת

דואל:

ההמלצה שלך:

(אנו מפרסמים המלצות ביומן הרשת שלנו)

[YouTube](#) - פרויקט בן-יהודה: [בפייסבוק](#) | [ב](#)

[יומן הרשת של פרויקט בן-יהודה](#)

שלח

זכרונות קוטיק – פרק שלושה-עשר

[לתוכן הענינים](#)

פרק שלושה-עשר

חיייו של ברל-בנדט - חתונת בתו - המרד הפולני -

איך כמעט הלקו את הפריצה - ברל-בנדט מציל את

הפריצה - שמואל

לדודי ברל-בנדט היו ארבע בנות ובן אחד. ברל ואישתו היו מבוגרים

מבתם הבכורה, ברכה, רק בשתיים-עשרה וחצי שנים. חמשת ילדיהם נולדו בתוך חמש שנים, ובזה סיימו להביא ילדים לעולם. הם חיו בצ'כצ'ובה כמו נסיכים. חייהם לאחר הפרשה היו נפלאים, וזוג הפריצים התייחס אליהם כל כך טוב, כאילו היו בני משפחה. אפילו המפתחות לכל הרכוש נמסרו לידיהם. במשרדו של בערקה ניצב ארון גדול עשוי עץ אלון ולידו שידה, שם נשמרו כל תכשיטיה של הפריצה שלא נעשה בהם שימוש רב. אפילו את כספו שמר הפריץ בארון של בערקה.

ברל-בנדט גם דאג לבגדיו של הפריץ. סיכובסקי עצמו לא ידע אף פעם מתי ולאיזה בגדים יזדקק. ברל-בנדט היה נוסע לבריסק לקנות לו בד לבגדים. לעתים קנה בגדים גם עבור הפריצה. ברל-בנדט, או בקיצור, בערקה, הלביש את הפריץ ואישתו בבגדים יקרים ומפוארים הרבה יותר משאר הפריצים שבסביבה. כשנסע לבריסק, תמיד הביא לפריצה תכשיטים בשווי של כמה מאות רובל. פעם הביא לה צמיד ששווי אלף וחמש מאות רובל, פעם פניני אלמוג ששוויים אלפיים רובל, וכל התכשיטים האלה היו מונחים אצלו בשידה. תמורת שירותים אלה דאג הפריץ שגם ברל-בנדט ובני משפחתו ילבשו בגדים מפוארים, וכשהחייט הגיע לאחווה הזמינו בגדים גם להם.

כשמלאו לברכה, בתו הבכורה של ברל, חמש-עשרה שנה, אמר הפריץ שהגיע הזמן לשדכה. "אני עצמי אתן לה" - הוסיף ואמר - "אלף רובל לנדוניה (באותם ימים נחשבה נדוניה בסכום כזה למכובדת מאוד). גם הבגדים וכל הוצאות החתונה יהיו על חשבוני."

ברל-בנדט פנה אפוא לשדכנים וביקש שיציעו לו שידוך הולם; זה היה פשוט ומהיר, ובתוך זמן קצר נחתמו ה'תנאים' באחוזה צ'כצ'ובה. הפריץ הציע כי אלף הרובל שהבטיח יישמרו בידיו של נאמן מבריסק, והורה לקנות לחתן על חשבוננו שעון זהב עם שרשרת זהב ששוויים מאה וחמישים רובל.

כדי להביא את כל האורחים לטקס חתימת ה'תנאים', שלחו מן האחוזה שתי מרכבות ושלוש עגלות. בעת הטקס הסבו הפריץ ורעייתו ליד שולחן קטן והשתתפו בשמחה יחד עם כל האורחים. למחרת הזמין הפריץ את כל האורחים לארוחת צהריים. את האוכל, שהוכן מבעוד יום, העבירו מביתו של הדוד אל ארמונו של הפריץ.

החתונה נקבעה לראש חודש ניסן, למועד שבו מופסקות כל העבודות במבשלה, מפני שבקיץ אי אפשר לייצר י"ש. כל בני המשפחה - ואף אני בתוכם - הגיעו לחתונה בעגלות ובמרכבות שברל-בנדט שלח. אני זוכר שהגיעו שישה-עשר זוגות סוסים רתומים לכל מיני סוגי כרכרות, מרכבות ועגלות.

עשרות סוחרים באו לחתונה, וברל-בנדט דאג למקום לינה לכולם. אחר כך הגיעה גם להקת הכליזמרים מקוברין, עם שעפסל בראשם ועם טודרוס הבדחן.

11

משפחתנו הקדימה לבוא שלושה ימים לפני מועד החתונה, שעה שהמבשלה פסקה לעבוד. במבשלה ניצבו אגנים גדולים מלאים מים חמים. אני, שמואל בנו של הדוד, וישראל, אחיו הקטן של אבא, התרחצנו באגן כזה. סמוך אלינו עמד אגן מלא מים קרים, ואחד השקצים^[2] הצעירים התיז עלינו קצת מים קרים; אנחנו צחקנו, אבל את שמואל, ה'בן יחיד' של ברל-בנדט, זה הרגיז. הוא אמר לו שיספר על כך לאביו והשייגעץ יקבל מלקות.

האיכר חשב ששמואל מהתל בו והמשיך בשלו, אבל זו כלל לא היתה מהתלה. שמואל, ה'בן יחיד', חזר הביתה ובכה בפני אביו, שאנדרי השייגעץ התיז עלינו מים קרים בזמן שישבנו באגן החם. בגללו יכולנו להצטנן. אביו, שלא טרח לערוך חקירות ובדיקות, זימן את האחראי על הענשת האיכרים והורה לו לתת לאנדרי חמש-עשרה מלקות. פסק הדין בוצע ללא הנד עפעף. אנדרי בא ונפל לרגליו של שמוליק הקטן, בכה וביקש מחילה. זה היה מחזה נתעב, אבל אנחנו התפעלנו מעצמתו של אביו.

החתונה היתה נהדרת. הוגשו מאכלים יקרים, ובשרים למיניהם אף הם לא חסרו. הפריץ ציווה להוציא לכבוד החתונה את כל כלי הכסף שברשותו כדי להוסיף גם יופי לשמחה. הפריץ והפריצה עמדו סמוך לחופה, וסעודת המצווה נמשכה משש בערב ועד שש בבוקר. למחרת היום הזמין אליו הפריץ את כל האורחים לסעודת צהריים, מלווה בנגינתם של הכליזמרים. הוא התפעל מנגינתם של שעפסל ולהקתו ואמר כי מימיו לא שמע נגינה יפה כל כך. האורחים חגגו כל הלילה באחוזת הפריץ, ואף הוא עצמו רקד עם בערקה ועם הסוחר ר' ישראל-שמואל מבריסק, יהודי ליצן וממולח, שהתבדח כל הזמן עם הפריץ לקול צחוקם של הפריצה והאורחים.

ביום השלישי לאחר החתונה נסעו כל הסוחרים וידידי המשפחה לדרכם. אנו, הקרובים, כמה מנייני אנשים, נשארנו לכל שבעת ימי המשתה, ועמנו נשארו גם שעפסל ולהקתו.

הפריץ ורעייתו לא התעייפו מן השמחה. הפריצה אף הודתה שעד כה לא הכירה את היהודים. מהעריסה הרגילו אותה: "ז'יד וועזמע וו טאָרבל" ^[3] - כלומר: היהודי ייקח אותך וישים בתרמילו. ^[4] כל הזמן היא שמעה: "ז'יד, ז'יד", וזה הפחיד אותה ואיים עליה. כעת נוכחה שהיהודים הם עם חביב ושאפשר לשמוח במחיצתם.

תמו שבעת ימי המשתה וכולנו חזרנו למקומותינו. הפריץ העניק לשעפסל מאה רובל וטבעת משובצת יהלומים ששוויה מאה וחמישים רובל, וביקש ממנו שיזמין לבוא אליו כל אימת שיתבקש. שעפסל ועוד שני כליזמרים אכן נהגו לבוא אל הפריץ ארבע פעמים בשנה כדי לנגן בנשפים שלו, ובתמורה קיבל בכל פעם מאה רובל. את ארוחותיהם סעדו הכליזמרים על שולחנו של ברל-בנדט.

שעפסל נתפרסם בין הפריצים, ורבים מהם הזמינוהו לנגן גם אצלם. בדרך כלל סירב להם, בתירוץ שאין הוא יכול להותיר חתונה יהודית בלי כליזמרים. רק אצל פאן סיכובסקי טוב הלב היה מוכן לנגן. שעפסל אף פעם לא שתה י"ש ורק לגם מעת לעת, כמו אישה, כוסית קטנה של יין מתוק, ותמיד רק כוסית אחת. היתה לו הופעה נעימה ושקטה. הוא לא דיבר אלא מילים ספורות ואף פעם לא שמעו אותו צוחק. כשר' אבעלע^[5] הליצן היה מפזר בדיחות על ימין ושמאל, וכולם התגלגלו מצחוק, רק אז אפשר היה לראות מין חיוך קטן על שפתיו, כמו על שפתי אבי.

ככה חי לו דודי ברל-בנדט באחוזת צ'כצ'ובה אצל הפריץ סיכובסקי. אבל אין זה הכול. הזכות האמיתית נתגלגלה לידו בימי המרד הפולני המפורסם,^[6] כאשר הציל את אדונו שעה שפריצים רבים אחרים נתלו או נורו. בזמן המרד שכנע ברל-בנדט את סיכובסקי שלא לצאת ליער שמא ישלם על כך בחייו.

מוראוויוב^[7] המפורסם מינה בכל מחוז שבאזור וילנה שני מושלים צבאיים,^[8] צירף אליהם קוזקים, והורה להם לבדוק את כל האחוזות שבמחוז ולברר מי מן הפריצים נשאר בביתו ולא הסתפח לחבורות המורדים שביערות. מוראוויוב התיר למושלים הצבאיים להלקות את הפריצים, את נשותיהם ואפילו את ילדיהם, ובכוח המלקות להציל מפיהם להיכן בדיוק הלכו אותם פריצים ומדוע אינם בבתיהם. הקוזקים אכן הילקו בפרגוליהם אצילים ואצילות ואף ילדים בני עשר.

משהגיעו המושל הצבאי של שרשוב ועמו חמישים קוזקים לאחוזת צ'כצ'ובה, לא מצאו את סיכובסקי. הלה יצא מביתו והלך למקום כלשהו. המפקד פנה אל הפריצה ושאל אותה בכעס היכן נמצא בעלה, "המורד". היא נבהלה ובפנים חיוורות מפחד השיבה שהוא יצא זה עתה ועוד מעט קט יחזור. המפקד לא המתין וצרח אל הקוזקים: "מלקות! ולא להפסיק עד שהיא תגלה היכן נמצא בעלה."

הקוזקים כבר עמדו להלקותה; הו, איזה מחזה! הם כבר רצו להתחיל ולספור את המכות, אך באותו רגע בא ברל-בנדט במרוצה והודיע למפקד,

שהפריץ יצא ממש עכשיו מן הבית ומיד יחזור. "אני ערב לך" - אמר ברל בביטחון. "תחזיק בי, ואם בתוך רבע שעה הוא לא ישוב, אתה רשאי להלקות אותי ואפילו לירות בי."

ברל שלח את המשרתים להביא את הפריץ מהר ככל האפשר; הוא ידע היכן יש לחפשו. הפריץ אהב לטייל לבדו בשדרות שמאחורי החצר.

המפקד הביט בברל-בנדט: גבה קומה, בריא, יפה תואר, בגדיו נאים. הוא פשוט מצא חן בעיניו. בנוסף על כך, בפיו היתה רוסית טובה, דבר נדיר מאוד בקרב הפריצים. הוא שאל: "מי אתה?"

"אני הקומיסר של האחווה" - ענה ברל.

כשנשאל אם הוא פולני, השיב ברל כי הוא יהודי, וגם תשובתו זו מצאה חן בעיני המפקד. הוא ציווה על הקוזקים להניח לפי שעה לפריצה והמשיך לדבר עם הקומיסר היהודי. בתוך כך חזר הפריץ. "אתה צריך להודות ליהודי שלך" - אמר הקצין לסיכובסקי. "לולא הוא, היתה אישתך חוטפת מלקות." הוא הזהיר את הפריץ שלא יעז לצאת מאחוזתו לאחר שהוא וחייליו יעזבו, שכן הוא עלול לחזור במפתיע, ואם לא ימצא אותו בבית, לא ימתין אפילו עשר דקות. אישתו וילדיו יקבלו מלקות אכזריות - "לא אחוס עליכם יותר, מרדנים שכמותכם!" לאחר שהיטיבו החיילים את לבם באכילה ובשתייה, הם וסוסייהם, נטלו עמם חבית אלוהול של עשרה טעפ ויצאו לאחווה אחרת.

הפריצה נפלה למשכב בשל הפחד והבושה והיתה במצב אנוש. ברל-בנדט, שדאג לה מאוד, שלח בכל יום מרכבות לבריסק כדי להביא רופאים שיטפלו בה. כעבור כמה חודשים שבה הפריצה לאיתנה. לאחר שהבריאה אמר לה סיכובסקי בנוכחות הקומיסר: "את רואה איזה מזל יש לך שהעלילה שרקמת נגד בערקה לא הצליחה? קיווית אז שבערקה יקבל מלקות ויגורש מן האחווה, ועכשיו היה זה הוא שהציל אותנו. תארי לעצמך מה יכלו הקוזקים לעשות לך עם פרגולי הברזל שלהם, לולא בערקה."

סיכובסקי נשאר לשבת בביתו ולא יצא מתוכו במשך כל תקופת המרד. בערקה ניהל את האחוזות עם איכרים שכירים. הם אהבו אותו, ורק אצלו היו מוכנים לעבוד בשדות, כמובן תמורת שכר גבוה במיוחד. באחוזות אחרות לא זרעו כלום, ובמקומות שהתבואה כן צמחה, נשפכו הגרעינים מן השיבולים ואי אפשר היה למצוא קוצרים, אפילו תמורת כסף טוב. האיכרים עשו זאת בכוונה, כדי להרגיז את הפריצים. איכרים מכל הסביבה הגיעו לאחוזות, כפתו את הפריצים והחזירו להם את המלקות שחטפו מהם קודם לכן.

ואילו לברל בנדט היתה, בימי המרד, עבודה רבה מן הרגיל. מלבד

האיכרים, שצריך היה להרגיעם, היה עליו לדאוג שהפריצים לא יגררו את סיכובסקי אל היער. במקום הפעילות הממשית שהפריצים תבעו ממנו, העניק להם סיכובסקי - הודות להשפעתו של ברל-בנדט - תמיכה כספית, בכל פעם כעשרת אלפים רובל. כך היה בטוח, פחות או יותר, משתי הסכנות.

לא קשה אפוא להבין עד כמה הוקירו בני הזוג סיכובסקי את ברל-בנדט. לאחר המרד, כשסיכובסקי שב ונסע במרכבה פתוחה, רתומה לזוג סוסים, נסע כך גם בערקה. כך הוא חי שלושים וכמה שנים. סיכובסקי עזר לו להשיא את חמשת ילדיו ונתן לכל אחד נדוניה בסך חמש מאות רובל, משום שלאחר המרד כבר היה הרבה פחות עשיר.

בערקה נפטר בגיל חמישים ומשהו. ילדיו לא היו מסוגלים למלא את מקומו. בנו שמואל אמנם היה איש הגון, אך חסרו לו השכל והמרץ של אביו. סיכובסקי מסר לשמואל את ניהולה של אחוזה שנייה, קטנה יותר מאחוזת צ'כצ'ובה. כך הצליח לפרנס את כל המשפחה, אולם זה כבר לא היה אותו הדבר כמו בימיו של האב.

כשמתו סיכובסקי ושמואל (שמואל נפטר צעיר לימים), נתנו הפריצה ובנה לדבורה, אשתו של ברל-בנדט, חמש מאות רובל, ודבורה חזרה לקאמניץ. היא גם קיבלה בירושה מחותנה בית גדול ובו התגוררה מכאן ואילך.

לתוכן העניינים

לדף הראשי של פרויקט בן-יהודה

[1] ראו עליהם לעיל, פרק א, סמוך להערות 77-78.

[2] שקצים - קרא: שקוצים; כינוי לנערים גויים. ראו לעיל, פרק א, הערה 119.

[3] הפריצה דיברה, כמובן, פולנית (Żyd weźmie do torby), וכך מצטט אותה קוטיק.

[4] היה זה ביטוי הפחדה לילדים קטנים, שאם ינהגו שלא כשורה יבוא היהודי השטני, יחטוף אותם וישים אותם בשקו.

[5] כך במקור, והכוונה מן הסתם לראובן (ראובעלע) הליצן, שזכר בפרק א, סמוך להערה 80.

[6] הכוונה למרד 1863. ראו לעיל, פרק ה, הערה 13.

[\[7\]](#) ראו עליו לעיל, פרק ה, הערה 19, ולהלן בפרק כא, סמוך להערה 18.

[\[8\]](#) במקור, מרוסית: וואָיענע (או: וואָאינסקי) נאָטשאַלניקעס (nachalniki). במקורות העבריים כונה בעל משרה זו: "שר צבא" (למשל: י' מזא"ה, זכרונות, ד, תל-אביב תרצ"ו, עמ' ע).